

Rapport 2011:61

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2
samt förundersökning

Villabebyggelse vid Alboga

Skönberga och Drothems socknar
Söderköpings stad
Söderköpings kommun
Östergötlands län

Viktoria Björkhager

Villabebyggelse vid Alboga

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Syfte och frågeställningar	4
Metod och dokumentation	4
Resultat av utredning etapp 1	5
Specialinventeringen	5
Resultat av utredningen etapp 2	6
och förundersökningen	6
Referenser	6
Tekniska uppgifter	7

Ö S T E R G Ö T L A N D S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandsmuseum.se • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

Östergötlands länsmuseum utförde i augusti 2002 en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 samt en förundersökning inför en planerad byggnation av bostadshus på tre olika platser vid Alboga, söder om Söderköpings samhälle. Den arkeologiska utredningen etapp 1 utfördes över hela det aktuella exploateringsområdet. Utredningens etapp 2 utfördes inom Alboga syd och den sk PEAB-tomten. Förundersökningen genomfördes inom ett område som benämns Alboga skog, där två stensättningar (RAÄ 33) är belägna.

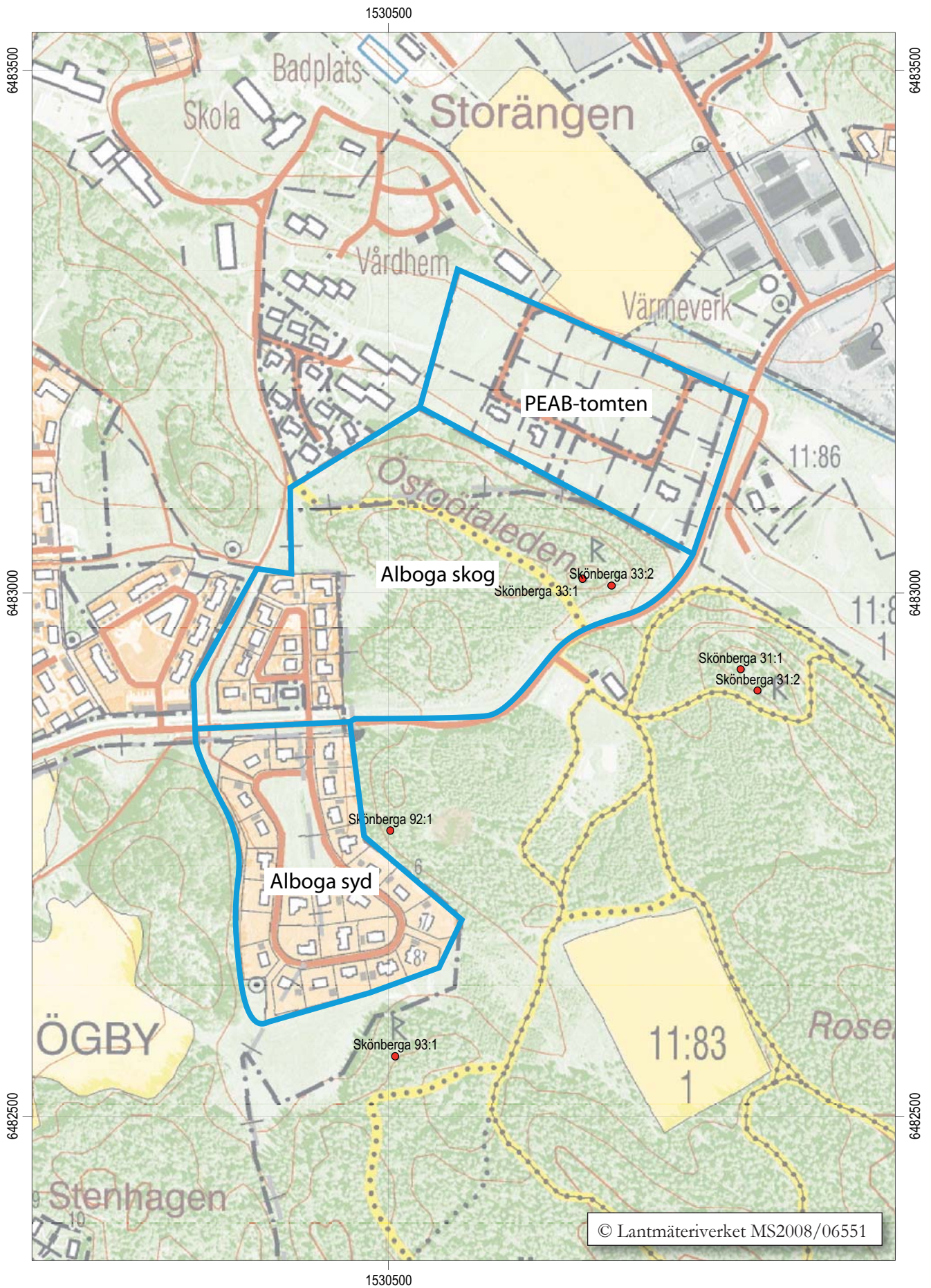
Vid den arkeologiska utredningen etapp 2 av Alboga syd och PEAB-tomten påträffades inga fornlämningar.

Vid förundersökningen av Alboga skog påträffades två härdar. En av härdarna har daterats till yngre förromersk järnålder.

Viktoria Björkhager

1:e antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan, blad 086 66, med undersökningsområdet markerat. Skala 1:5 000.

Inledning

Östergötlands länsmuseum utförde en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 samt en förundersökning inför en planerad byggnation av bostadshus inom rubricerade områden. De arkeologiska insatserna utfördes mellan den 21 och 26 augusti 2002 efter beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Uppdragsgivare var Söderköpings kommun, samhällsbyggnadskontoret, vilken även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för utredningen och förundersökningen samt rapportarbetet var undertecknad. Vid fältarbetet medverkade även antikvarie Marie Ohlsén.

Syfte och frågeställningar

Syftet med utredningen etapp 1 var att konstatera om fornlämningar kunde komma att beröras vid exploatering av de aktuella områdena. Ett flertal fornlämningar var kända sedan tidigare, men genom att utföra en utredning etapp 1 kunde man påvisa platser där möjligheten var stor att dold fornlämning var belägen.

Syftet med utredningen etapp 2 och förundersökningen var att få en uppfattning om vilken typ av fornlämningar som fanns inom de aktuella områdena.

Följande frågeställningar kunde knytas till utredningen etapp 2 och förundersökningen:

- Finns ytterligare gravar i anslutning till de registrerade stensättningarna?
- Finns det boplatslägen inom detta skogsområde?
- Finns det några överplöjda fornlämningar i åkermarken?
- Vad har anläggningarna för datering?
- Vad har anläggningarna för karaktär?

Metod och dokumentation

Den arkeologiska utredningen etapp 1 inleddes med en kart- och arkivgenomgång. Därefter gjordes en fältinventering inom de aktuella exploateringsområdena. Eventuella lämningar som påträffades dokumenterades genom upprättande av beskrivning i enlighet med Riksantikvarieämbetets praxis samt lägesbestämning med GPS-inmätning.

Tidigare registrerade lämningar besiktigades vid inventeringen för att kontrollera dess status och kondition. Forn- och kulturlämningar som påträffades under utredningen inrapporteras till Riksantikvarieämbetets digitala fornminnesregister FMIS.

Kart- och arkivstudierna syftar till att ge en kulturhistorisk bakgrundsbild av landskapet. Utöver detta kommer en analys att kunna belysa de i utredningsområdet ingående byarnas historia samt hjälpa till att lokalisera forn- och kulturlämningar.

Lämningarna kan indelas i kategorier efter dess karaktär och antikvariska status. Kategorierna definieras enligt följande:

- **Fast fornlämning.** Registrerad fast fornlämning med fornlämningsnummer (RAÄ-nummer), utmärkt på fastighetskartan eller nyupptäckt fast fornlämning upprättad efter preliminär nummerserie (ÖLM-nummer). Fasta fornlämningar är skyddade enligt Kulturminneslagen (KML).
- **Bevakningsobjekt.** Registrerad möjlig fornlämning i form av bevakningsobjekt med fornlämningsnummer (RAÄ-nummer) vilken ej är markerad på fastighetskartan eller nyupptäckt möjlig fornlämning (ÖLM-nummer). Detta innebär vanligtvis att lämningens status ej går att avgöra genom okulär besiktning utan måste utredas vidare, t ex vid exploatering.
- **Övrig kulturhistorisk lämning.** Lämningar med kulturhistoriskt värde, vilka normalt inte faller under Lagen om kulturminnen (SFS 1988:950). Lämningar i denna kategori är de som enligt rådande antikvarisk praxis inte uppfyller kriterierna för fast fornlämning. I undantagsfall kan dessa lämningar betraktas som fornlämning, om de t ex ingår i ett sammanhang som motiverar en sådan status. Dessa bör dokumenteras och i vissa fall karteras och särskild hänsyn bör tas vid exploatering (RAÄ och/eller ÖLM-nummer).
- **Uppgift om.** Lämningar som är kända genom tidigare uppteckningar eller muntlig källa men som inte återfunnits eller bedöms kvarligga. Dessa kräver vanligtvis inga efterföljande arkeologiska åtgärder (RAÄ och/eller ÖLM-nummer).

Utöver detta redovisas även så kallade *objekt* vilka utgör områden som utifrån topografi och läge bedöms kunna innehålla fornlämning ej synlig ovan mark. Dessa arkeologiska utredningsobjekt utgör sålunda presumtiva fornlämningar och bör utredas vidare genom sökschaktning inför eventuell exploatering. Objekten numreras efter preliminär nummerserie (Objekt 1-9).

De arkeologiska utredningarna etapp 2 och förundersökningen utfördes i form av sökschaktsgrävningar av de objekt som framkom vid specialinventeringen och intill stensättningarna inom Alboga skog. Sökschakten hade en bredd av ca 1,5 m och en längd som varierade mellan 5 och 30 m beroende på om schaktet låg i skogs- eller åkermark.

Dokumentationen utfördes genom inmätning av schakten och anläggningarna med totalstation, handritning av profilerna, anläggningsbeskrivningar och fotografering.

Resultat av utredning etapp 1

Alboga skog utgörs av skogsmark med uppstickande berghällar. Området begränsas i öster av en kraftig brant som varvas med stup och en vidsträckt utsikt över Söderköping. I områdets sydöstra del ligger två registrerade stensättningar (RAÄ 33). De ligger på en ganska välavgränsad höjd på kanten av branten. Stensättningarna har en diameter på ca 5 m vardera och en höjd av ca 0,25-0,30 m. Båda gravarna har delvis kantkedjor och i ytan synliga stenar. Stensättningarna kan troligtvis dateras till äldre järnålder.

Alboga syd utgörs av åkermark och diken, omgivet av skogsmark. Strax öster om exploateringsområdet finns en osäker stensättning med en diameter på ca 6 m och en höjd av ca 0,20 m (RAÄ 92). Utanför den södra delen av exploateringsområdet finns en närmast rund stensättning med en diameter på ca 8 m med en delvis synlig kantkedja. Stensättningen kan troligen dateras till äldre järnålder (RAÄ 93).

Den s k PEAB-tomten utgjordes av svagt sluttande åkermark nedanför Alboga skogs östra bergskant. Inom området finns inga kända fornlämningar.

Ortnamnen

Den intilliggande gården Alboga kallades enligt ortnamnsregistret (SOFI) tidigare för Ladugården. Gården var ladugård till Söderköpings hospital, vilket betyder att gården bör ha medeltida anor. Något som styrker detta är att gården har ett gårde som omnämns redan år 1458 (SOFI).

Kartstudier

De kartor som studerats är Ekonomiska kartan Söderköping 8G 6g (086 66) från 1983 och Häradskartan från 1868-77 (J112-56-21 resp 22). Den ekonomiska kartan visade i stort sett samma bild av området som rådde vid undersökningstillfället. I den södra delen av området fanns en mindre brukningsväg som idag har ersatts med den betydligt större Albogavägen. Alboga syd och PEAB-tomten utgjordes av åkermark. På häradskartan är åkermarken vid Alboga syd betydligt mindre. Detta är dock inte så förvånande eftersom området varit ganska sankt och delades av ett större öppet dike för dränering.

Specialinventeringen

Registrerade fasta fornlämningar redovisas sockenvis med sitt respektive fornlämningsnummer. Uppgifterna om registrerade fornlämningar är hämtade ur fornminnesregistret och nedkortade samt i vissa fall kompletterade med uppgifter från utredningen. Möjliga fornlämningar i form av presumtiva lägen redovisas med objektnummer. Inom utredningsområdena registrerades nio objekt som uteslutande utgörs av presumtiva boplatslägen. Alla objekt var föremål för utredning etapp 2. Intill de två stensättningarna (RAÄ 33) skedde en förundersökning.

Socken	RAÄ-nr	Typ	Antal	Storlek i diam	Källa	Status	Åtgärdsförslag
Skönberga	31	Stensättning	2	4-5 m & 6 m	FMR	Fast fornlämning	Förundersökning
Skönberga	33	Stensättning	2	5 m	FMR	Fast fornlämning	Ingen åtgärd, utanför exploateringsområdet
Skönberga	92	Stensättning?	1	6 m	FMR	Fast fornlämning	Ingen åtgärd, utanför exploateringsområdet
Skönberga	93	Stensättning	1	8 m	FMR	Fast fornlämning	Ingen åtgärd, utanför exploateringsområdet

Tabell 1. Registrerade fornlämningar inom och intill utredningsområdena.

Objektnummer	Typ	Indikation	Åtgärd
Objekt 1	Boplatsläge	Topografiskt lämpligt läge	Utredning etapp 2
Objekt 2	Boplatsläge	Topografiskt lämpligt läge	Utredning etapp 2
Objekt 3	Boplatsläge	Topografiskt lämpligt läge	Utredning etapp 2
Objekt 4	Boplatsläge	Topografiskt lämpligt läge	Utredning etapp 2
Objekt 5	Boplatsläge	Topografiskt lämpligt läge	Utredning etapp 2
Objekt 6	Boplatsläge	Topografiskt lämpligt läge	Utredning etapp 2
Objekt 7	Boplatsläge	Topografiskt lämpligt läge	Utredning etapp 2
Objekt 8	Boplatsläge	Topografiskt lämpligt läge	Utredning etapp 2
Objekt 9	Boplatsläge	Topografiskt lämpligt läge	Utredning etapp 2

Tabell 2. De objekt som framkom vid specialinventeringen.

Resultat av utredningen etapp 2 och förundersökningen

Vid den arkeologiska utredningen etapp 2 drogs sökschakt på de båda utredningsområdena Alboga syd och PEAB-tomten. Matjordslagret uppgick till ca 0,30 - 0,45 m och under detta framkom orörd lera. Inga fornlämningar påträffades i åkermarkerna.

Vid förundersökningen av Alboga skog drogs schakt dels på höjden intill stensättningarna, dels på platserna för de presumtiva boplatslägena. Den aktuella exploateringen omfattade inte de två gravarna, varvid inga schakt lades i direkt anslutning till dessa. Schakten öppnades istället nedanför stensättningarna i syfte att få en uppfattning om fornlämningens begränsning. Inga ytterligare gravar eller andra anläggningar framkom. I den nordöstra delen av området fanns topografiskt lämpliga boplatslägen. Vid schaktningar i denna del av området påträffades två större härdar (ÖLM 1) inom en plan yta på kanten av ett stup. I omgivande schakt fanns skörbränd sten.

Härdarna låg väl skyddade bakom en mindre bergklack med utsikt över Söderköpings samhälle. Anläggningarna framkom ca 0,1 m under grästorven. A1 var ca 1,3 x 1,1 m i plan och ca 0,15 m i djup. Den hade en fyllning av mörkbrun något humös moig lera med inslag av kol i ytan och skärvig sten. A2 undersöktes inte och framtogs till en storlek av ca 1 x 0,5 m i schaktet. I ytan var anläggningens innehåll detsamma som föregående anläggning.

Datering

Ett kolprov från A1 skickades för analys. Det daterades till 190-50 f Kr med 1 sigma (Ua-21116) d v s yngre förromersk järnålder. Provet analyserades på Ångströmlaboratoriet vid Uppsala universitet.

Tolkning av resultaten

Härdarna är sannolikt inte delar av en större boplat. Området utgörs av en kuperad terräng med kala berg-hällar och stora stenblock, vilket gör marken mycket olämplig för byggnation. Det är möjligt att dessa härdar representerar en mer tillfällig aktivitet. De kan också höras samman med de intilliggande stensättningarna. Det är inte ovanligt med härdanläggningar i utkanten av gravfält såsom vid exempelvis Klinga (Stålbom 1994).

Åtgärdsförslag

Inför en framtida exploatering måste en arkeologisk undersökning ske i den östra delen av området eftersom det där finns fasta lagskyddade fornlämningar i form av stensättningar (RAÄ 33) och härdar (ÖLM 1).

Referenser

Stålbom, U. 1994. *Klinga. Ett gravfält. Slutundersökning av ett gravfält och bebyggelse lämningar från bronsålder och äldre järnålder*. Riksantikvarieämbetet. UV Linköping. 1994:11. Linköping.

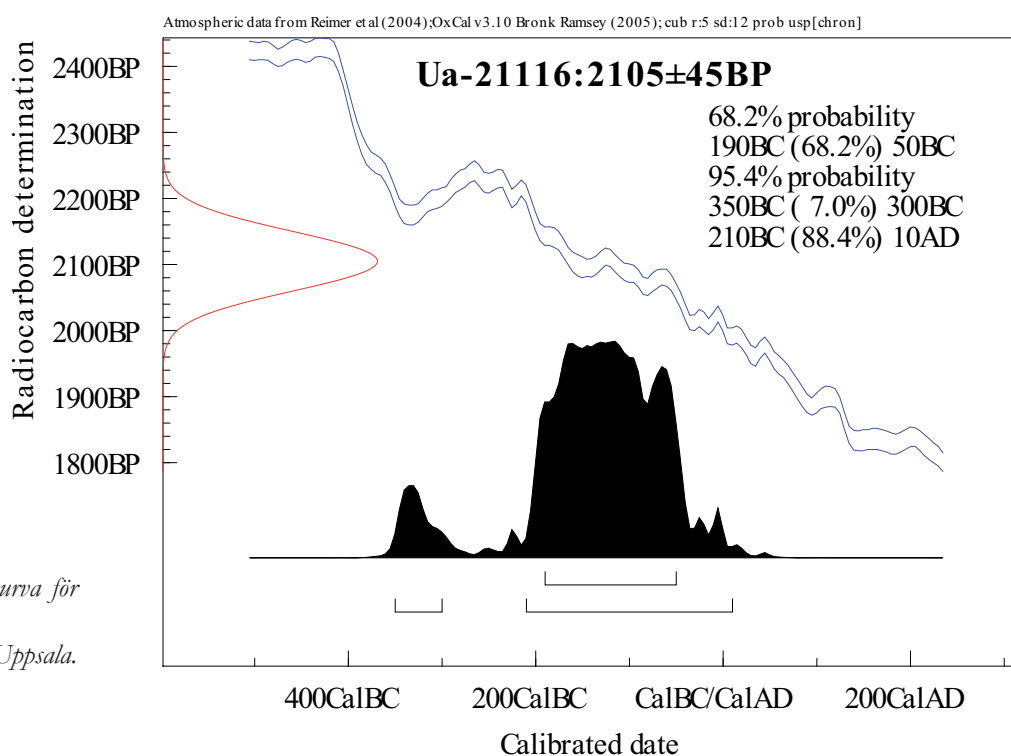
Ortnamnsregistret, SOFI

Rikets allmänna kartverks arkiv

J112-56-21 Häradsekonomska kartan. Söderköping. 1867-77. Östergötland.

J112-56-22 Häradsekonomska kartan. Å. 1868-77. Östergötland.

J113-8G6g68. Ekonomiska kartan. Söderköping. 1946. Östergötland.

Figur 3. Kalibreringskurva för ¹⁴C-prov analyserat på Ångströmlaboratoriet i Uppsala.

Tekniska uppgifter

Lokaler	Alboga skog (del av Skönberga-Husby 11:83 m fl), Alboga syd (del av Högby 1:108 och Skönberga-Husby 11:83) PEAB-tomten (del av Skönberga-Husby 11:83 m fl)
Socknar	Skönberga och Drothem
Kommun	Söderköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	RAÄ 33
Ekonomiska kartans blad	086 66 (8G 6g SÖDERKÖPING)
Koordinater	X6482700, Y 1535000
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp 1 och 2 samt förundersökning
Länsstyrelsens diarienummer	431-18535-01
Länsstyrelsens handläggare	Carin Claréus
Länsstyrelsens beslut	2002-03-18
ÖLM diarienummer	38/02
ÖLM kontonummer	6038
Uppdragsgivare	Söderköpings kommun
Kostnadsansvarig	Söderköpings kommun
Projektledare	Viktoria Björkhager
Personal	Marie Ohlsén
Fältarbetstid	2002-08-21--26
Totalt undersöktes	Ca 500 lm
Fynd	Nej
Foto	Nej
Analyser	¹⁴ C-analys (Ua-21116)
Grafik	Johan Levin
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Ur allmänt kartmaterial
ISSN 1403-9273

© Lantmäteriverket MS2008/06551
Rapport 2011:61 © Östergötlands museum

Östergötlands länsmuseum utförde i augusti 2002 en arkeologisk utredning, etapp 1 och 2 samt en förundersökning inför en planerad byggnation av bostadshus på tre olika platser vid Alboga, söder om Söderköpings samhälle. Den arkeologiska utredningen etapp 1 utfördes över hela det aktuella exploateringsområdet. Utredningens etapp 2 utfördes inom Alboga syd och den s k PEAB-tomten. Förundersökningen genomfördes inom ett område som benämns Alboga skog, där två stensättningar (RAÄ 33) är belägna.

Vid den arkeologiska utredningen etapp 2 av Alboga syd och PEAB-tomten påträffades inga fornlämningar.

Vid förundersökningen av Alboga skog påträffades två härdar. En av härdarna har daterats till yngre förromersk järnålder.